

GHEORGHE MAMULARU

UN SECOL DE ISTORIE AL STAȚIUNII
CĂLIMĂNEȘTI — CĂCIULATA

★

Începutul secolului al XIX-lea regăsea în zona Călimănești-Căciulata-Cozia aceeași atmosferă a satului de pe moșia mănăstirii Cozia cu locuitorii în marea lor majoritate clăcași pe pământurile deținute de vechea otitorie

volevodală. Poate atunci în acel început de secol nimeni nu s-ar fi gândit că ani care vor urma au să confere Călimăneștiului valențe noi.

Cunoscute de localnici de multă vreme izvoarele minerale de aici nu își câștigaseră încă faima de izvoare de sănătate. Totuși apele minerale de la Călimănești sunt menționate de C. Marsil în 1827 și de dr. Mayer cu doi ani mai târziu.

De fapt cu o considerabilă doză de empirism izvoarele minerale de la Călimănești erau folosite nu numai de locuitorii satelor vecine dar și de o seamă de personalități. Astfel la 28 iunie 1839, Ocirmuirea jud. Vilcea ordona subocirmuirii plaiului Cozia să pregătească primirea și găduirea la „apele de la Călimănești” a două personalități marcante ale vremii: vorniceasca Zmaranda Ghica și Sevastița Soțu¹. Tot în luna iunie a aceluiași an se luă măsuri pentru primirea „madmoasei Eliza Blarenberg” pentru care Departamentul Pricinilor din Lăuntru anunță că „vine la apele minerale de la Călimănești dintr-acel județ” cerind „...a se lua cu-vincioasă îngrijire spre înfăptuirea și înlesnirea tuturor celor atingătoare de a dumneai odihnitoare și într-u totu mulțumitoare petrecere acolo...”².

Informațiile acestea consemnează parte din începuturile afirmării apelor minerale de la Călimănești dincolo de granițele satului și județului.

Descoperirea în jurul anului 1848 a izvorului numit azi nr. 1 Căciulata a deschis noi perspective acestei zone balneare.

Se pare că odată cu Călimăneștiul și Căciulata intră în circuitul balnear și izvorul termal de la Bivolari. Ne bazăm afirmația pe existența unei pisanii săpate pe un perete al peșterii din curtea mănăstirii Turnu unde sunt consemnați la 13 septembrie 1843 șapte boleri și două bolerouice veniți probabil pentru băi la Bivolari și eventual pentru apa de la Căciulata³.

1. Arh. Stat. Rm. Vilcea, *Ocirmuirea județului Vilcea*, doc. 5/1839, f. 15.

2. *Ibidem*, f. 10. Eliza Blarenberg era nepoata domnitorului Alexandru Ghica.

3. Grigore Ureșcu, *Mănăstirea Turnu*, în „Mitropolia Olteniei”, an XIX (1967) nr. 3—4, p. 307.

Doisprezece ani mai târziu boierul piteștean Nicolae Cornățeanu într-o scrisoare adresată episcopului Climent al Argeșului arăta că are niște lucrări lăsate la mănăstirea Turnu : „...cari le vor arăta călugării și să le avem noi ale noastre căci sînt azi ani de cînd ne ducem la băi acolo”⁴.

Fără discuție că Nicolae Cornățeanu va fi beneficiat și el de izvorul de la Căciulata care începînd din deceniul al VI-lea s-a bucurat de îngrijirea lui Al. C. Goleșou-Albul. Acesta dîndu-și seama de calitățile curative deosebite ale acestui izvor în afară de faptul că el însuși bolnav l-a folosit mai mulți ani de-a rîndul a adus mereu mai mulți suferinzi făcînd și o largă propagandă acestei surse minerale. Dîndu-și seama de pericolul înnisipării care amenința sursa la fiecare creștere a nivelului Oltului, a pus să fie săpat. În săptămări introducînd un știubei de lemn în care se aduna apa apoi pe o gură în formă de șipot, asigurînd apoi această primă captare cu un zid de piatră. La 1868 el se afla încă la Călimănești ocupîndu-se de această lucrare care după cum însăși nota într-o scrisoare către mama sa îl pasiona foarte mult⁵.

Interesul general pentru apele minerale de la Călimănești-Căciulata crește considerabil mai ales după ce calitățile curative ale izvorului de curînd captat apare la iveală. Guvernul și domnitorul Țării Românești se interesează tot în mai deaproape, acesta fiind motivul vizitei „la apele minerale de la Călimănești” a doctorului Carol Davila pe acea vreme „ober ștab dohtor” al Departamentului ostășesc. Vizita începe la 27 mai 1855 doctorul fiind însoțit din partea Ocîrmuirii jud. Vîlcea de Costache Zugrăvescu⁶. Rămînînd impresionat de calitățile curative ale apelor din zona Călimănești-Căciulata-Cozia, Carol Davila propunea înființarea aici a unui stabiliment balnear pentru ostași asemănător celui aflat deja în funcțiune la Olănești. La fel de impresionați vor fi fost și medicii Fetu și Caillat care au numai cuvinte de laudă pentru apele minerale de la Căciulata și Călimănești, în lucrarea : „Voyage medical dans les Provinces Danubiens” apărută în 1858. Deși sursele minerale încep să fie din ce în ce mai cunoscute totuși după jumătatea secolului trecut, dotările și satele din zonă nu cunosc o dezvoltare prea mare : vizitatorii trebuînd a se mulțumi cu chîlile mănăstirii sau încăperile sărăcăcioasele case țărănești pentru găzduire, iar circumscripția de arendașul moșiei mănăstirii Cozia în Călimănești era singurul loc unde cei veniți se puteau aproviziona. În ceea ce privește cura balneară în sine nu existau alte amenajări decît rudimentarele captări ale izvoarelor.

După secularizarea averilor mănăstirești decretată de Alexandru Ioan Cuza în 1864 moșia Călimănești intra în proprietatea statului cu toate bunurile sale. Exploatată și în această nouă situație, prin arendare, moșia aducea importante venituri din administrarea izvoarelor minerale. Există foarte frecvent practica subarendării, arendașul care contractase cu statul exploatarea moșiei încheia la rîndu-i un contract cu obștea locuitorilor satului Călimănești. În afară de pămînt erau înscrise în asemenea contracte și veniturile băilor minerale pentru care nu de puține ori izbucneau conflicte între părțile contractante, căci această parte a bunurilor moșiei

4. Ibidem.

5. Anastasie Iordache, *Golești local și rolul lor în istoria României*, București, 1979, p. 398.

6. Arh. Stat. Vîlcea, Ocîrmuirea jud. Vîlcea, dos. 10/1855, f. 693.

reprezenta cinci șesimi din valoarea lor totală⁷. Importanța acestei surse de venit făcea ca arendașii să caute să impună țăranilor clauze în plus pentru veniturile apelor minerale, refuzând uneori să le predea în totalitate inventarul băilor⁸.

Pentru a ne face o idee cât mai veridică asupra ceea ce însemna Călimăneștii la începuturile celei de-a doua jumătăți a secolului trecut consemnăm din documente existența la 1869 a trei sute case a unei biserici și a unei case de primărie, incluse fiind în această statistică și așezările Căciulata și Seaca⁹. În ceea ce privește dotările stațiunii, acestea se limitează în 1865 la o clădire cu câteva încăperi, care împreună cu mobilierul lor erau sub controlul direct al arendașului moșiei¹⁰. Tot aici putem include și un număr de bădane, butoiae și vedre pentru transportul sau depozitarea apei minerale, folosite uneori în funcție de recolta de prune, cind pentru boască cind pentru apa tămăduitoare¹¹. Pentru a obține un maxim profit din administrarea izvoarelor minerale arendașii nu se sfiau să perceapă prețuri foarte mari atât pentru hrană cît și pentru apă. Astfel într-o reclamație datată 7 iulie 1865, Matache Urșanu se plîngea Prefectului județului Vilcea că este nevoit să plătească la Călimănești un șfanț și jumătate apa de o buie, un leu pentru o oca carne, o oca pîine, un leu și două parale, o oca porumb cincisprezece parale, o oca luminări de proastă calitate cinci lei și douăzeci parale¹². În fapt existența unor izvoare în această localitate ce devenea tot mai vizitată face imposibilă punerea în aplicare a proiectului doctorului Carol Davila de a deschide la Călimănești un sanatoriu pentru ostași¹³.

Datorită părții mari din venitul moșiei Călimănești pe care o reprezenta administrarea apelor minerale începînd din jurul anului 1868, „băile erau arendate” separat lui Carol Novak, antreprenorul joagărelor de la Brezoi. Acesta prolus de la stat mai multe pavilioane, localuri pentru băi și dependințe rudimentare, concentrate în actuala zonă centrală a stațiunii. Toate aceste construcții însumînd 20—30 de camere pentru închiriat, un local de circumă și „gasină” (cazinou), cîteva cabine pentru băi, bucătării și dependințe erau construite din puiantă sau scîndură de brad acoperite cu șită. La aceste clădiri Novak adaugă altele, aduce îmbunătățiri. Totuși veniturile administrării izvoarelor minerale nu erau atât de sigure, mai ales în condițiile unor investiții prea mari și a unor tratamente încă apropiate de empirism, ceea ce face ca după cîteva ani de exploatare, în 1870 întreprinzătorul de la Brezoi să renunțe la această afacere arendînd moșia Călimănești în sine, pămîntul și pădurile chiar dacă nu aduceau cîștiguri atât de mari ca băile, totuși acestea erau sigure și ușor fluctuante.

Din sezonul 1870 datează și prima, se pare, intervenție mai deosebită a Prefecturii județului Vilcea, deci a administrației locale de stat în infru-

7. Arh. Stat. Vilcea, *Prefectura județului Vilcea*, dos. 90/1866, f. 9—10.

8. *Ibidem*, f. 29.

9. *Ibidem*, dos. 160/1869, f. 23.

10. *Ibidem*, dos. 1/1865, f. 367—369.

11. *Ibidem*.

12. *Ibidem*, f. 367.

13. Arh. Stat. Vilcea, *Prefectura județului Vilcea*, dos. 47/1867, f. 9.

muzeelor localității prin plantarea cu tei a străzii principale și îngrijirea mai atentă a parcului ce începuse să se profileze între clădirile modeste existente¹⁴.

Odată cu debutul sezonului următor Băile de la Călimănești erau arendate și administrate de Gheorghe Dobrian al cărui contract era încheiat pentru cinci ani, adică până la 26 noiembrie 1876¹⁵. Deși sconta pe realizarea unor importante câștiguri totuși acest nou arendaș falimentează repede deoarece mai toate construcțiile din jurul izvoarelor ajunseseră la maximum de uzură avînd nevoie de reparații capitale, ce nu au putut fi făcute.

Începutul unor anume transformări la Călimănești este făcut în urma arendării în 1876 a veniturilor băilor lui Ioan Claus, inginer de poduri și șosele, acreditat pe lângă Consiliul județean Vîlcea¹⁶. Acesta schimbă traseul șoselei ce trece prin localitate îndreptînd-o și orientînd-o prin mijlocul stațiunii. Cu această ocazie mută „gasinul” (cuzinoul) băilor, făcînd unul mai mic, schimbînd locul de asemeni la o casă cu două încăperi și „două cuhnii” (bucătării), mutînd de asemeni dependențele rudimentarului pavilion balnear din imediata apropiere a drumului¹⁷. Încercînd a-și continua acțiunea de transformare a băilor el cerea la 2 aprilie 1877 a-i fi arendate toate dotările pe un termen de 10—15 ani, arătînd că lucrările de reparații și consolidări necesită timp, deoarece „clădirile sînt așa de rulate încît dacă ar bătea un vînt mai tare vă asigur că ar cădea toate dependențele care din cauza zăpezii și a vechimii sînt putrede cu desăvîrșire”¹⁸... Totuși aceste intenții ale sale nu se realizează, Departamentul drumurilor și pădurilor statului acordînd dreptul de arendă pentru băile de la Călimănești în cursul anului 1877 lui Franz Eltel din Rm. Vîlcea¹⁹.

Sezonul din anul 1877 nu a fost deloc propice băilor, izbucnirea războiului pentru independență a făcut ca stabilimentul balnear să fie rechiziționat pentru nevoile armatei. La predarea inventarului băilor de la Călimănești efectuată la 8 iulie 1878 către noul arendaș Costache Dimitriu se constata starea deplorabilă a construcțiilor și dotărilor. Majoritatea încăperilor fiind improprie scopului propus, neputînd găzdui vizitatori, iar băilor propriu-zise lipsindu-le minimul de dotări care le-ar fi făcut foloșibile²⁰. Cu deosebite eforturi stabilimentul balnear de la Călimănești a fost repus într-o precară stare de funcționare care a necesitat însă în decursul vremii permanente reparații.

Situația aceasta neputînd să mai dăinuie, veniturile statului scăzînd substanțial, se iau măsuri pentru construirea unui pavilion balnear modern care să înlocuiască îngrămădirea de construcții insalubre aproape dărîmate.

În adevăr către sfîrșitul anului 1882 și începutul anului 1883 sînt deschise lucrările de construcție ale așa zisului „Stabiliment balnear de la Călimănești”, finanțate în întregime de stat. Un ziar vîlcean de epocă consemna cazul ca un eveniment deosebit, considerînd lucrarea ca „magni-

14. *Ibidem*, dos. 34/1870, f. 10.

15. *Ibidem*, f. 214—215.

16. *Ibidem*, f. 214—215.

17. *Ibidem*.

18. *Ibidem*, f. 219.

19. *Ibidem*, f. 263.

20. *Ibidem*, dos. 4/1878, f. 99—103.

fică²¹. Se aștepta mult de la această investiție a statului, de altfel singura din județ. În special pătura negustorimii locale își vedea afacerile tot mai înfloritoare căci se prevede că acest stabiliment balnear „...va atrage în județul nostru o mulțime de străini, ne vom face mai cunoscuți și ca consecință o mulțime de pungi se vor vărsa și la noi în timpul verii, pentru folosul comerțului²²”.

Construcția pavilionului balnear central în stil elvețian, realizată din piatră, cărămidă și lemn a fost terminată la sfârșitul anului 1881 și inaugurată în sezonul anului următor. El se compunea din trei aripi (una centrală și două laterale) având inițial parter, etaj și mansardă. Parterul și etajul beneficiau pe toată lungimea lor de gulerii (balcoane acoperite continuu) din lemn frumos asamblat. Stabilimentul balnear de la Călimănești (sau pavillonul) era conceput ca o unitate balneară absolută în incinta (sau apropierea) lui putându-se servi masa, asigura cazarea și administra tratamentele.

Momentul inaugurării construcției coincide cu începutul unei noi etape în dezvoltarea stațiunii, etapă caracterizată prin administrarea direct de către stat a izvoarelor minerale de aici și a dotărilor existente.

Etapa aceasta se caracterizează prin realizarea unor lucrări de mare anvergură în ceea ce privește captarea surselor minerale și amenajarea în sine a întregii localități.

Acum se pun bazele moderniei stațiunii balneo-climaterice de pe Valea Olteului, ce va deveni după aprecierea lui Nicolae Iorga „Sinaia Vilcei”.

UN SIÈCLE D'HISTOIRE DE LA STATION CALIMĂNEȘTI-CĂCIULATA

RÉSUMÉ

L'auteur y présente — en s'appuyant sur des études historiques — l'évolution de cette localité, Călimănești — d'un petit village féodal à la Station moderne d'aujourd'hui.

Les recherches récentes prouvent que le développement de cette localité est étroitement lié à la valorification des richesses naturelles de cette zone : les eaux minérales et thermales, qui y existent depuis l'époque des Daco-Romains.

21. Gazeta Vilcei, an II, nr. 1, din 1 ianuarie 1883.

22. *Ibidem*.